

עקרונות בכתיבת שמות בכתובה

רס"ן, הרב ניר יפה – רב אט"ל

- א. הקדמה
- ב. מי שיש לו שני שמות
- ג. מי שיש שני שמות והאחד עולה עימו לתורה והשני כך קוראים לו
- ד. שמות קיצור וכינויים
- ה. שמות קיצור הנכללים בשם המקורי
- ו. שמות לוועזיים
- ז. נשתקע שמו הראשון
- ח. מתי יש לכתוב דמיתקרי ומתי המכונה?
- ט. סיכום

א. הקדמה

זכות גדולה נפלה בחלקנו אנשי הרבנות הצבאית, ואנו עסוקים בליווי חיילי צה"ל ומפקדיהם בשלב מכונן בחייהם – שלב הנישואין.

וכתב בספר אורחות חיים¹ במעלת הנישואין:

"אמרו ז"ל כל הנושא אישה כאילו עמד ביום מתן תורה שכך שנינו כל השרוי בלא אישה כאלו שרוי בלא תורה. שנאמר האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני. ועוד שאינו עוסק בפריה ורביה ואין לו בנים שיעסקו בתורה וביום שקבלו את התורה היו כולן חתנים וקבלו התורה שנקראת כלה. והקב"ה ומשה היו שושבינין ובתרגום של ארעא דישראל אומר בענין אחר מלאכיא שושבין. ומשה מנגן על כן נהגו להיות לכל חתן שושבינין זקנים חכמים. ונהגו ג"כ להדליק לפניהם כשיצאו מבית הכנסת ארבע נרות כנגד החתן והכלה והשושבינין וכל זה להרבות בשמחה. גם נהגו בהרבה מקומות בשעת ברכת אירוסין ונישואין להשים מפה לבנה על גבי מפה שחורה על ראש שניהם זכר לאבלות ירושלם כדכתיב אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי".

שאלות הלכתיות רבות קשורות לשלב מילוי הכתובה, בהם: התאריך, המקום ושמות החתן הכלה העדים ועוד ועוד.

1 לר' אהרן ב"ר יעקב הכהן מנרבונה שבפרובנס – אות כא.

מאמר זה מבקש לתת יסודות וכלים מעשיים לרב הצבאי, בנושא כתיבת שמות החתן והכלה. כידוע סוגיה זו סבוכה ביותר הן מבחינה הלכתית והן מבחינה מעשית. לא מעט נתקל עורך הנישואין במציאות בה השם של החתן או הכלה מחולקים בין איך שקראו להם בזמן הלידה לבין איך שבאמת נקראים הם במציאות. לעיתים אפילו בני המשפחה מכירים בשם אחד ואילו החברים בשם אחר לגמרי. כך לפני שנים נתקלתי במציאות בה הכלה נקראה בזמן לידתה: מזל, בני משפחתה קוראים לה: מזי, והכלה החליטה לשנות את שמה לשם: מיטל, כלה זו בני משפחתה קוראים לה מזל או מזי, אך בעיקר מזי, וחברותיה אינם מכירים כלל את שמה הקודם והם קוראים לה מיטל.

מציאות זו ועוד מציאויות שונות רבות מצריכות הכרה של יסודות הדין בעניינים מורכבים אלה.

אין במאמר זה כדי להכריע הלכה למעשה, אלא מטרתו לתת כלים לרב הצבאי בפסיקתו בעניינים אלה.

ב. מי שיש לו שני שמות

מקור הדין מופיע בגמרא במסכת גיטין² וזה לשון המשנה:

"בראשונה היה משנה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה".

ומסביר רש"י שם:

"כשהיו לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג

במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב שניהם".

היינו מעיקר הדין מספיק היה לכתוב את השם המקובל באותו מקום, למרות שלאדם זה שם נוסף במקום אחר.

ממשיכה המשנה:

"התקין רבן גמליאל הזקן, שיהא כותב איש פלוני וכל שום שיש לו, אישה

פלונית וכל שום שיש לה, מפני תיקון העולם".

ומסביר רש"י שם³:

"שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גירשה בעלה שאין זה שמו".

היינו היות ולאדם זה ישנם שני שמות, לא נכון יהיה להזכיר רק את אחד השמות, שמא יצא לעז שלא מדובר על האדם הנכון.

2 דף לד, ב.

3 ד"ה מפני תיקון העולם.

ממשיכה הגמרא שם :

"אמר רב יהודה אמר שמואל, שלחו ליה בני מדינת הים לרבן גמליאל: בני אדם הבאים משם לכאן, שמו יוסף וקוראין לו יוחנן, יוחנן - וקוראין לו יוסף, היאך מגרשין נשותיהן? עמד ר"ג והתקין, שיהו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו, אשה פלונית וכל שום שיש לה, מפני תיקון העולם. אמר רב אשי: והוא דאתחזק בתרי שמי. אמר ליה רבי אבא לרב אשי: רבי מרי ורבי אלעזר קיימי כוותך. תניא כוותיה דרב אשי: היו לו שתי נשים - אחת ביהודה ואחת בגליל, ולו שני שמות - אחד ביהודה ואחד בגליל, וגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה, ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל - אינה מגורשת, עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו, ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו, יצא למקום אחר וגרש באחד מהן - מגורשת; והאמרת: שם דגליל עמו! אלא שמע מינה: הא דאתחזק, הא דלא אתחזק, שמע מינה. ההיא דהו קרו לה מרים, ופורתא שרה, אמרי נהרדעי: מרים וכל שום שיש לה, ולא שרה וכל שום שיש לה."

מסביר רש"י שם :

"והוא דאתחזק - אבל לא אתחזק כאן שיש לו שני שמות, אין צריך לכתוב וכל שום שיש לו ואפילו נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הוי הגט כשר, שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו. יצא למקום אחר - שאינו ביהודה וגליל. מגורשת - משום דבאותו מקום לא היו מוחזקין שיהיו לו שני שמות אבל ביהודה היו יודעים שיש לו שם אחר לפיכך הוצרכו כל שמותיו שהחזיק עצמו בהם לפנייהם דבתר חזקה אזלינן."

מגמרא זו למדנו מספר יסודות:

1. שיש לכתוב את שני השמות כאשר איתחזק בשניהם.
 2. כאשר יוצא למקום אחר שלא ידוע שיש לו שני שמות, מספיק לקרוא באחד מהם. יש לעיין כאשר יש שני שמות, כיצד נכון לכתוב אותם?
- מלשון המשנה והגמרא משמע שקריאת השם השני מתבצעת בקריאת השם הראשון והוספה: "וכל שם שיש לו".

ר"ת בגמרא חולק על מסקנה זו וכך כתב:

"בטופסי גיטין של ה"ג כתוב שצריך לכתוב בגט וכל שום וחניכה דאית לי ולא תראי משמע שלשון זה היו כותבין בגט ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה וכשכותב בגט וכל שום וחניכה נראה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם וחניכה לכך נראה לר"ת וכל שום שיש לו דקתני במתני' היינו כל שמותיו בפירוש ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמיתקרי כך וכך כדאמר' בגמרא שרה דמיתקריא מרים אחא בר הדיא דמיתקרי איה מרי והא דקתני בגמ' בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע קצת כפי' ר"ת".

היינו לדעת ר"ת יש לחשוש שמא יבא הדבר לידי תקלה אם יכתוב: "וכל שום וחניכה" אם השם לא כ"כ מפורסם, ולכן לדעתו כוונת ר"ג בתקנתו היא שיש לכתוב פלוני דמיתקרי כך וכך, גם אם השם השני פחות הוחזק.

מחלוקת זו באה ליד ביטוי גם בשולחן ערוך⁴ וזה לשונו:

"כותבין שם האיש והאשה, בגט. אם יש לאחד מהם שתי שמות, כותבין שם שהם רגילים בו ויודעים בו ביותר, וכותבים: איש פלוני וכל שם שיש לו גירש אשה פלונית וכל שום שיש לה. ואם כתב חניכתו וחניכתה, כשר. הגה: וכל שכן אם כתב עיקר השם לבד, דכשר, ולכן אין להקפיד על הכינויים כל כך. וי"א דאין לכתוב כל שום שיש לו, אלא אם יש לו שני שמות יכתוב: פלוני דמתקריא פלוני (ר"ת וב"י בשם הרמב"ן והרשב"א), וכן נוהגין, ואין לשנות. ואפילו נכתב הגט אין לגרש בו, אף על פי שכתב: וכל שם, עד שיכתוב שני השמות (בקונטרס). לא כתב אלא שם האחד, אפילו הוא שם הטפל וגירש בו, כשר (טור)".

אם כן, מצאנו שלדעת מרן השו"ע באופן פשוט כאשר יש לאיש או לאישה שני שמות יש לכתוב: "איש פלוני וכל שם שיש לו" כפשט הגמרא, ולדעת הרמ"א יש לכתוב "פלוני דמתקריא פלוני".

הלכה זו בשולחנו הטהור לכאורה נסתרת מדבריו בבית יוסף⁷ וזה לשונו:

4 ד"ה וכל שום שיש לו.

5 עיין ט"ז סימן קכט ס"ק ג' בביאור מחלוקת זו.

6 אבן העזר סימן קכט סעיף א.

7 אבן העזר סימן קכט.

"אשה שנקרא שמה שמחה בעת הלידה ואח"כ נקראת אליגריא"ה נראה דאזלינן בתר שם דקרו לה רובא ואותו כותבים עיקר ועל האחר כותבין דמתקריא כההיא (גיטין לד, ב) דקרו לה רובא מרים ופורתא שרה דכך לי שם שהוא פירוש שם העברי כמו שם אחר כנ"ל".

היינו כאשר יש שני שמות יש לכתוב: "פלוני דמתקריא פלוני" ולא כפשט דבריו בשו"ע לעיל סימן קיט סעיף א.

ועוד קשה, משום שבשולחנו הטהור כתב מרן בעצמו⁸:

"יכתוב: וכל שום דאית לי ולאטרי, ומלבד זה, אם יש לעיר ב' שמות יכתוב: מתא פלונית דמתקריא פלונית".

משמע בהלכה זו שאם יש לעיר שני שמות יש לכתוב: "מתא פלונית דמתקריא פלונית" ולא כמו שכתב בשו"ע לעיל סימן קיט סעיף א.

בתירוך סתירות אלה לכאורה בדברי מרן, מובאים מספר תירוצים באחרונים:

1. כתב הב"ח⁹ וזה לשונו:

"אבל דברי מהרא"י הם על פי דברי ר"ת שחולק וסובר דצריך לפרט כל שם ושם בפירוש וכותבין דמתקרי. שוב נראה דבשו"ע גופיה משמע שחזר בו בסימן קכ"ט ממה שכתב בסעיף א' כדברי הרמב"ם שהרי בסעיף ד' כתב דביש לו שני שמות בב' מקומות ושולח הגט למקום אחר כותב שם מקום הנתינה ויכתוב שם מקום הכתיבה דמתקרי ואם כתב שם מקום הנתינה וכולל שם מקום הכתיבה בוכל שום כשר עכ"ל. הרי שסתם דבריו דצריך לכתחילה לפרט ב' השמות כר"ת ושלא לכתוב וכל שום לכתחלה והכי נקטינן כר"ת וכמו שכתב בהגהת שו"ע סעיף א' דהמנהג שלא לכתוב וכל שום אם לא במשומד".

משמע מדבריו חידוש עצום בדעת מרן, לדעתו השו"ע חזר בו ממה שכתב בסימן קיט סעיף א' שיש לכתוב רק שם אחד ולהוסיף: "וכול שם שיש לו", אלא יש לסבור כר"ת שאם השם השני יש לכתוב: "דמידקריא וכו'". כך כתב מרן בב"י בדבריו המוזכרים לעיל ובסימן קכח סעיף ג' המוזכרים לעיל.

2. כתב הרב גט פשוט¹⁰ וזה לשונו:

"ואפשר דמ"ש כאן ויכתוב מתא פלונית היינו היכא דליכא למיקם עלה דמילתא איזה שם

8 אבן העזר סימן קכח סעיף ג.

9 אבן העזר סימן קכט.

10 רבי משה ב"ר שלמה אבן חביב נולד בשנת תי"ד (1654) בסלוניקי שביוון למשפחה מיוחסת מצאצאי בעל הנימוקי יוסף.

הוא עיקר ויודעים בו ביותר, דאם יכתוב אחד מהם שמא יעשה הטפל עיקר ויהיה הגט פסול, ומ"ש בסימן קכ"ט היינו היכא דאנו יודעים לברר איזה שם עיקר, דאז אנו כותבים אותו שם בפירוש ושאר שמות הטפלים כוללם בוכל שום, ע"ש".

היינו לדעת הרב גט פשוט כאשר אנו יודעים לברר את שמו העיקרי של הנידון אז יש לכתוב אותו בפירוש ולהוסיף: "וכל שם שיש לו", אבל כאשר יש לנידון שני שמות ולא ברור לנו מה שמו העיקרי יש לכתוב את שמו ולהוסיף: "דמתקריא וכו'".

3. כתב בשו"ת פרח":

"ולכן הנלע"ד לומר דגם מרן אזיל ומודה שצריך לכתוב שני שמות בפירוש, ומ"ש ואומר איש פלוני וכל שם שיש לו לישנא דמתניתין נקטינן דקתני [גיטין לר, ב] איש פלוני וכל שם שיש לו, ופר"ת דהיינו שכותב כל שמותיו בפירוש וכמ"ש התוספות [שם ד"ה וכל] ע"ש. ולפי שלדעת מרן בכל גוונא כשר, שכן כתב בסימן קכט סעיף יב וז"ל, לכתחילה יש לו לכתוב כל השמות שיש לו, או יכתוב שם שיש לו שם, ויכתוב וכל שום לכלול שאר שמות דבשאר מקומות וכו', ע"ש, לכך לא חשש לפרש וסתם וכתב ואומר איש פלוני וכל שם שיש לו וכו', ומ"מ עדיף טפי לכתוב השם השני בפירוש. וכ"כ הרב בית שמואל בסדר גיטין שעשה וז"ל בקצור, אם יש לאחד שני שמות אפילו אם אחד עיקר ואחד טפל, דהיינו שנקרא בפי רוב בני אדם בשם זה ובפי המועט בשם זה, מ"מ לא סגי לכתוב העיקר לבד אפילו אם יכתוב וכל שום ואפילו עולה בתורה וחותרם שטרותיו בשם העיקר וכו', ואפילו הוא שם עברי והטפל לעז, יש לכתוב שניהם וכו', ע"ש [בסדר הגט לרב ר' מיכל ר' יוזפש] בס"ק יט".

היינו לדעת הרב פרח שושן, דעת מרן היא שיש לכתוב את שני השמות, גם כאשר אנו יודעים איזה שם עיקרי, ומה שכתב השו"ע בסימן קיט סעיף א זה העתקת לשון המשנה, אבל לא עיקר פסיקתו.

למעשה חלקו האחרונים האם יש לעשות השוואה בין הלכות הגט לכתובה:

יש שכתבו שיש להקפיד בהלכות הכתובה כמו בגט, וכן כתב שו"ת נחלת שבעה¹¹ וזה לשונו:

11 אבן העזר כלל א סימן ג. ר' ישועה שבאבו [ידיע (=המכונה) זיין] נולד במצרים בשנת ת"ל בערך [1670]. היה תלמידו המובהק של ר' אברהם הלוי בעל שו"ת גינת ורדים, והיה מקורב לגדולי מצרים האחרים.
12 סימן יב ס"ק טז. ר' שמואל ב"ר דוד משה הלוי סג"ל נולד בעיר מזריטש בפולין בערך בשנת שפ"ה (1625).

"ויש לדקדק בכתובה בכל דבר שמדקדקים בגט, כדי שאם ח"ו יקרה מקרה שיגרש אחד את אשתו ולא יהיו יודעין דקדוק בתיבות שמו או שמה או בשמות אבותם יהא נלמד מספר כתובה, ואם הסופר אינו נזהר בכך יוכל להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן שיסמכו בגט על כתיבת הכתובה. וראיה ממה שהקפיד רש"ל ז"ל על רמ"א בשביל שכתב משולם מלא ובפסוק כתיב חסר, והביא ראיה דמצא כתוב דיש לתלמיד חכם לדקדק אפילו באיגרתו מפני שלומדים ממנו לעניין גיטין. עיין כל זה בתשובת רמ"א סימן ו. ואם כן מכל שכן שלומדין מכתובה לגיטין".

ולפי זה היה ראוי לדקדק לכתוב בשמות המכונה או דמתקריא כל אחד כפי הראוי.

וכתב בספר כתובה כהלכתה¹³:

"אם יש לחתן או לכלה שני שמות כגון מי ששמו: אברהם יצחק ורוב האנשים קורים לו: אברהם וכו' אם כתבו בשטרות ובכתובה רק שם העיקרי, מן הדין סגי בכך, אולם בכתובה יש להקפיד ולכתוב את כל שמותיהם".

לעומתם כתב בעל המנחת יצחק¹⁴:

"הנה אמת נכון הדבר שכן כתוב בנחלת שבעה כנ"ל, וז"ל (בסימן יב אות טז) ויש לדקדק וכו' ולפי זה היה ראוי לדקדק לכתוב בשמות המכונה או דמתקריא כל אחד כפי הראוי וכו' עכ"ל, אכן אין כן מנהג העולם לא רק בבני ברק אלא אף בירושלים ובכל המקומות הידועים לי וכו' אמנם מ"מ נהגתי כ"פ מחמת איזה ספק בכתיבת השמות או מטעם אחר לכתוב דמתקריא (אבל המכונה אף משם קודש לשם לעז אין נהוג לכתוב בירושלים אפילו בגטין) וכו'".

ג. מי שיש לו שני שמות והאחד עולה עימו

לתורה והשני כן קוראים לו

כאשר יש לו שני שמות: הראשון מה שנולד ועולה לתורה והשני איך שקוראים לו בפועל, כגון הנקרא בלידה אבא שמואל וכך עולה לתורה, ובפועל נקרא שמואל:

כתב מרן בבית יוסף¹⁵:

"וכתוב עוד בקונדריסים (סימן י סעיף ד) אהאי עובדא דשמה רבקה ונשתנה לחנה וכו' ודין זה בנשים לבד אבל באנשים אינו כן ששם מובהק על פי

13 פרק ו סעיף ב. לרב שמואל אליעזר שטרן.

14 חלק ז סימן קיז. רבי יצחק יעקב וייס נולד בפולין בשנת התרס"ב (1902).

15 אבן העזר סימן קכט.

[קריאת] הס"ת או על פי חותמו בכתבו ובשטרותיו אלא יכתוב השם שהוא עולה בו לקרוא בתורה וחותרם בו כתביו ושטרותיו עכ"ל. גם מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו משמע דבחר שם שהוא עולה בו לקרוא בתורה ושהוא חותרם בו שטרות ואגרות אזלינן וכן משמע מדברי הרא"ש בהשולח (סימן ז).

וכתב בשו"ת פרח שושן¹⁶:

"חלק הה' במי שנקרא בשם אחד ועולה לתורה וחותרם בשם אחר, איזה מהם עיקר לכותבו תחלה ועל שם השני יכתוב דמתקרי. כתב מרן בדף קס"א ע"ד [לפנינו דף כו, א] וז"ל בקצור, וכתב עוד בקונדריסים וכו' וכן פסק מרן בשו"ע [סימן קכט] סעיף ח"י דאף מי ששינה שמו מחמת חולי דקי"ל דשם ב' עיקר, מ"מ אם יש לו שם מובהק שבו עולה לס"ת וחותרם כתביו ושטרותיו אותו שם הוא עיקר, ע"ש. וכן כתב מהרח"ש בתשובה סימן כו וז"ל, וכן אם קוראים בשם הראשון לגמרי ובס"ת וחותרם בשם השני, כותבים השני דמתקרי הראשון, ואם קוראים בשני לגמרי ובראשון לקרוא בתורה וחתימה, כותבים שם הראשון דמתקרי השני, עכ"ל. הרי מבואר דהשם שקורא בו בתורה וחתימה הוא העיקר ועל השני כותבים דמתקרי הגם דקרו ליה רובא דעלמא ביה. וראיתי בספר מכתב לאלהיו בשער ד' סימן יד שחלק על מרן ועל כל להקת הפוסקים דאזלי לשטתיה, והעלה דהשם דקרו ליה רובא דעלמא הוא העיקר והשם שחותם בו ועולה לקרוא בתורה כותבים עליו דמתקרי, ע"ש. ואנו אין לנו אלא דברי מרן ודעימיה, וכל ראיותיו בקל יש לדחות, ע"ש כי אין כאן מקום להאריך וכו'".

אם כן, דעת מרן ברורה במציאות בה שם החתן הוא אחד לעליה לתורה וזו גם חתימתו, גם אם בפי העולם הוא נקרא אחרת, יש לכתוב את השם הראשון ואת השני דמתקרי.

לאור דברי מרן בבית יוסף לעיל: "אבל באנשים אינו כן ששם מובהק על פי [קריאת] הס"ת או על פי חותמו בכתבו ובשטרותיו", נשאלת השאלה מה יהיה הדין כאשר שם העליה לתורה ושם חתימתו שונים?

על כך כתב בשו"ת פרח שושן שם:

"ועדיין צריכים אנו למודעי היכא דלא נשתנה שמו מחמת חולי או סבה אחרת, אלא דיש לו שני שמות מתחלה ובאחד חותרם ובאחד עולה לתורה, באיזה אופן יכתב בגט. ויגעתי ומצאתי להרב גט פשוט שעמד על זה בסימן הנזכר ס"ק פ"ז, כי הואיל משה באר את התורה הזאת באר היטב וכתב וז"ל

16 חלק אבן העזר כלל א סימן ד.

בקצור, מ"מ יראה בעיני דבנדון זה דאיכא דקרו ליה חיים ואיכא דקרו ליה ביבאנטי, וליכא למיקם עליה דמילתא הי מנייהו קרו ליה רובא, יש להכריח מכוח שם הלידה משום דהדבר ידוע דביבאנטי וחיים חד שמא אינון. ואם אין ידוע שם המילה, אי נמי הדבר ידוע דבשעת המילה קראו לו ב' השמות, והוא עולה לס"ת בשם חיים אך חותם בשם ביבאנטי או אפכא, או לפעמים עולה בשם חיים ופעמים בשם ביבאנטי וכן בחתימה, באופן דאין לנו הכרח מס"ת או מהחתימה איזה שם עיקר, אז נראה אם רוב בני אדם קרו ליה חיים ופורתא ביבאנטי יכתבו חיים דמתקרי ביבאנטי, ואם רובא קרו ליה ביבאנטי כותבים בגט ביבאנטי דמתקרי חיים אף על גב דשם הלידה חיים, ואי ליכא למיקם עלה דמלתא אי רובא קרו ליה חיים, וכן באשה דאיכא דקרו לה שמחה ואיכא דקרו לה אליגריאה יכתבו חיים דמתקרי ביבאנטי וכו', דשם לשון הקדש עיקר. ואם שני השמות הם בלשון הקדש או לעז, וליכא למיקם עלה דמלתא איזה מהם קרו ליה רובא, יכתבו שני גיטין באחד יכתבו שם ראשון דמתקרי שם שני ובגט שני יכתבו שם שני דמתקרי ראשון. וכל זה הוא משום דשינוי השם לא היה מחמת חולי אלא לסבה קלה, אבל אם היה השינוי מחמת חולי שם שני עיקר, עכ"ל. וכתב בס"ק קי"ז דהיכא דהחתימה בשם אליה והעליה לס"ת הוא בשם אליהו, דלכתחילה יכתוב שני גיטין, אחד בשם אליהו והשני בשם אליה, ואם נודע בודאי דשמו בעת המילה היה אליהו, אף על גב דרובא דעלמא קרו ליה אליה ופורתא קרו ליה אליהו, אפילו הכי כותבים גט אחד בשם אליהו, עכ"ל. ואין דבריו צריכים חיזוק. זהו הנלע"ד וכו'."

מבואר בדבריו שבמקרה זה יש ללכת אחרי השם העיקרי שבו קוראים לו רוב האנשים, והשני יהיה הטפל.

ד. שמות קיצור וכינויים

כתב הרמ"א¹⁷:

"הגה: וכל שכן אם כתב עיקר השם לבד, דכשר, ולכן אין להקפיד על הכינויים כל כך."

וכתב בספר גט פשוט¹⁸ על דברי הרמ"א:

"כלומר דאם יש שום כינוי למגרש עצמו כגון שהיה שמו אליהו מעת הלידה וכן קורין אותו לעמוד בתורה בשם זה או שהוא חותם בשם זה והעם מכנין

17 סימן קכט סעיף א.

18 סימן קכט סעיף ט.

אותו וקורין לו בשם בלי, אין להקפיד אם כתב שם אליהו לבד ולא כתב וכל שום וחניכא לרמוז כינוי בלי. וכ"ש דאין להקפיד כשאין לו כינוי למגרש עצמו אלא יש לו כינוי משפחה, כגון כינוי משפחת אבן עזרא, וכינוי משפחת אבראבאנל, ולא כתב וכל שום וחניכא לרמוז כינוי המשפחה דיש להכשיר כיון דכתב עיקר שם המגרש ועיקר שם המתגרשת זהו דעת מור"ם ז"ל. אך אמנם לדידן דנהגינן לכתוב בכל הגיטין וכל שום וחניכה לרמוז הכינוי שיש לו ולרמוז כינוי משפחתו, נ"ל דיש להקפיד אם לא כתב וכל שום וחניכה ואפילו נתגרשה כבר בגט זה משתדלין שיכתוב לה גט אחר. ובשעת הדחק דאי אפשר להשיג לה גט אחר יש להכשיר הגט שלא כתב בו וכל שום. ועיין לקמן ס"ק מ"א יע"ש".

מבואר בדבריו שלדעת הרמ"א מספיק לכתוב את שמו העיקרי ללא הכינוי, ולדעת בעל הגט פשוט יש לכתוב את שמו העיקרי ולהוסיף וכול שם שיש לו ובספר כתובה כהלכתה¹⁹ פסק כך:

"יש להם כינוי נוסף לשמם אין נוהגים לכתוב את הכינויים בכתובה, אלא את השם המקורי בלבד וכו'.

אמנם יש הסוברים דמן הראוי לכתוב בכתובה אף את הכינויים, וכן נהגו במקומות רבים. אבל במי ששמו: יוסף וכינויו יוסי או יוסל'ה, בודאי דאין צריך להזכיר אותם כינויים בכתובה.

אם בא לכתוב כינויים, אין לכותבם יחד עם השם המקורי, אלא לכתוב: המכונה או: דמתקרי-לזכר או: דמתקריא-לנקבה.

כשהכינוי אינו בלשון הקודש, אלא בשפה אחרת וכו' יש לכתוב: המכונה וכדלהלן: דוב המכונה בערל, זהבה המכונה גאלדא.

אם כתב את השם המקורי יחד עם הכינוי, ולא כתב "המכונה", יש אומרים שהכתובה נפסלה בכך".

ה. שמות קיצור הנכללים בשם המקורי

בשו"ת פרח שושן²⁰:

"החלק הששי במי שיש לו שני שמות והשם השני יוצא מהשם האחד בשם דנערות, כיצד יתנהגו בכתיבת שמו. כתב מרן בשולחנו הטהור בסימן הנזכר [קכ"ט] סעיף ט"ו וז"ל, מי שיש לו שני שמות והשם השני יוצא מהשם הראשון בשם דנערות, כגון יצחק חקין אהרן ארנון וכיוצא בזה, אין צריך לכתוב שם דנערות כלל אא"כ יש אחר ששמו יצחק או אהרן, ע"ש. וכתב מור"ם בהגה, מיהו אם רוצה לכותבו אינו מזיק, עכ"ל. וכן נראה שהוא דעת מרן אשר כתב, אין צריך לכתוב שם דנערות, משמע שאין צריך לכתוב אבל אם כתבו אינו מזיק. ובכן כל היכא דאיכא לספוקי אם הוא קצור ואין צריך לכותבו, או אם הוא געגוע וחבה וצריך לכותבו כמ"ש לקמן יכתבנו מספק דגם אם הוא קצור אינו מזיק אם כתבו. וכן העלה הרב שמות הגיטין (ב, ב), דלא כמהראנ"ח ע"ש, וכ"כ הרב גט פשוט בס"ק עא, וכ"כ בספר מכתב לאלהיו בשער ד' סימן ח"י ע"ש. אמנם היכא דידיעי בודאי שהוא קצור אין צריך לכותבו".

מבואר מדבריו אם השם שקוראים לו הוא שם הקיצור של השם המקורי, יש לקרא בשם המקורי בלבד. אם השם החדש הוא שם חיבה חדש יש לכתוב גם את השם חיבה. היכן שלא ברור, כותבים את השם השני מספק.

ו. שמות לוועזיים

כתב בשו"ת פרח שושן²¹:

"ולעניין הלכה אם שם לידה הוא עברי והשם האחר הוא שם לעז, כו"ע מודו דשם עברי קודם. ואם שם לידה הוא שם לעז והשם האחר עברי, הרוצה להסתלק מן הספק יכתוב שני גיטין, באחד יקדים שם עברי לשם לעז ובשני בהפך. אך לפי שלמדונו רבותינו להתרחק מלתת שני גיטין נלע"ד דדי בגט א' ויקדים שם עברי לשם לעז, כי כיון שב' השמות כתובים בגט כבר כתב מרן בשולחנו הטהור דאין בזה קפידא לעכב, אמנם אם הב' שמות הם עברי או לעז ושקולים הם יש להקדים שם הלידה לשם השני. וכל זה דוקא כשרגיל בשני השמות בשוה, אבל היכא דרגיל בשם א' ביותר ונקרא בו בפי הרוב אז יקדים אותו שם בין אם יהיה עברי או לעז. זה הוא הנלע"ד. וצור ישראל יצילנו משגיאות, אכ"ר".

20 חלק אבן העזר כלל א סימן ה.

21 חלק אבן העזר כלל א סימן ג.

היוצא מדבריו, אדם שיש לו שם עברי ושם לועזי, אם שקולים הם, יש להקדים את שם הלידה, ואם משתמשים בשם הלועזי יותר, יש להקדים את השם הלועזי.

ז. נשתקע שמו הראשון

כתב בספר כתובה כהלכתה²²:

"במקרה שהשם המקורי נשתקע לגמרי ואין משתמשים בו כלל, אין להזכיר שם זה בכתובה, ואם כתב רק את השם הזה, יש לכתוב כתובה אחרת. אך יש פעמים שאף בנשתקע השם צריך להזכירם, כגון, כשניכר לכל שהשם השני אינו השם המקורי".

ח. מתי יש לכתוב "דמיתקרי" ומתי "המכונה"?

כתב מרן השולחן ערוך²³:

"אם השם השני יוצא משם העברי, כגון יהודה ליאו"ן, כותבים: יהודה דמתקרי ליאו"ן. ואם אינו דומה קצת לשם העברי, יכתוב: המכונה. הגה: פירוש דבריו כי ליאו"ן הוא פירוש אריה, ויהודה נקרא כך על שם גור אריה יהודה (בראשית מט, ט), ולפי זה יש לכתוב: יהודה דמתקרי ליב. אבל יש אומרים דכל ששני השמות הם בלשון הקודש, כותבין: דמתקרי, ואם האחד בלשון לעז, כותבין: המכונה (הגהות מיימוני פ"ג וסמ"ק וכל בו). ואין חלוק בין אם הוא יוצא מן השם או לא. ולכן כותבין: יהודה המכונה ליב, וכל כיוצא בזה, וכן נוהגין במדינות אלו. וכל כינוי משפחה אין לכתבו כלל, בין שהוא לשון עברי או לעז (סדר גיטין), והכי נהוג. מי שיש לו שם עברי שעולה בו לקרוא בתורה, ויש לו נמי שם בלשון לעז, עושין שם העברי עיקר, ועל השני כותבין דמתקרי. וה"ה באשה, עושין שם העברי עיקר. י"א דמי שיש לו שני שמות, אם רגיל בשניהם ומ"מ האחד הוא יותר עיקר, כותבין: פלוני דאתקרי פלוני. ואם אינו רגיל בשני, כותבין דמתקרי (סדר גיטין). כל כינוי שהוא גנאי למגרש, אין כותבין אותו בגט (ד"ע). ולכן מומר שעשה תשובה, אין כותבים לו: וכל שום וחניכא דאית ליה (מ"כ בתיקון). וכל שם כינוי שאינו נקרא בכינוי ההוא לבד, אלא קורין אותו עם עיקר השם, אין צריך לכתוב הכינוי (תרומת הדשן סימן רלה). אבל אם העובדי כוכבים קורין אותו בכינוי לחוד, אף על פי שאין ישראל קורין אותו כן, י"א דכותבין: וכל שום וחניכה, אף על פי שבשאר גיטין

22 פרק ו סעיף ח.

23 סימן קכט סעיף טז.

אין כותבין כן. וכן בכינוי משפחה (שם). ולי נראה דאין לכתוב לכינוי כלל, כמו שנוהגין בכינוי משפחה".

וכתב בספר גט פשוט על²⁴ דברי מרן והרמ"א:

"ולענ"ד יראה דחילוק זה דהיכא דשם השני הוא לשון לעז והוא שם העצם מרן ומור"ם שוים בדבר. כי מלתא דמסתברא היא דאחר דהוא שם העצם דאין לכתוב עליו המכונה. ופלוגתייהו דמור"ם ומרן אינו אלא בשם לעז שהוא כינוי דאינו שם העצם והוא יוצא משם העצם. כגון דשמו יהודה וקרו ליה ליאון או ליב דידוע דליאון או ליב לא הוו שם העצם אלא כינוי בעלמא. מרן ס"ל דכיון דכינוי ליאון הוא יוצא משם יהודה שייך למיכתב עליו דמתקרי ליאון. ומור"ם ז"ל ס"ל כיון דהוא כינוי והוא שם לעז כותבין עליו המכונה ליב דאין חילוק בין יוצא מהשם או לא. וגם פליגי מרן ומור"ם ז"ל בכינוי דהוא בלשון הקודש ואינו שם העצם. כגון כינוי אבן עזרא, וכינוי קמחי וכיוצא. מרן ס"ל דיכתבו אברהם המכונה אבן עזרא, דוד המכונה קמחי, משום דשם אבן עזרא ושם קמחי לא הוו שם העצם. וזהו דעת המסדר שכתב בגט אשר המכונה כשר. עיין ספר שמות בשם אשר. ועיין מ"ש לקמן סוף ס"ק פ"ד בעניין כינוי דקרו ליה בכור. ומור"ם ס"ל כיון דכינוי אבן עזרא וקמחי הוא בלשון הקדש, כותבין אברהם דמתקרי אבן עזרא. דוד דמתקרי קמחי. וזה דעת המסדר שכתב אורי דמתקרי ארוביא עיין ספר שמות בשם אורי וכו".

סיכום דבריו:

1. כאשר השם השני הוא שם לעז והוא שם עצם העומד בפני עצמו, אין מחלוקת שאין לכתוב המכונה.
2. כאשר השם השני הוא שם לעז, והוא כינוי שאינו שם עצם כגון: יהודה שקוראים לו ליאון, אז חלקו מרן והרמ"א, לדעת מרן כיון שהכינוי ליאון יוצא מהשם יהודה, יש לכתוב דמתקרי ליאון. לדעת הרמ"א כיון שזה כינוי ובלעז יש לכתוב המכונה.
3. כינוי שהוא בלשון הקודש ואינו שם עצם, כגון: אברהם המכונה אבן עזרא, לדעת מרן יכתבו המכונה אבן עזרא, ולדעת הרמ"א כיון שהכינוי הוא בלשון הקודש, יש לכתוב דמתקרי אבן עזרא.

ט. סיכום

1. מי שיש לו שני שמות – נחלקו האחרונים האם גם בימינו יש להקפיד לכתוב את שני השמות ויש שכתבו שנכון גם היום לעשות זאת. לדעת הב"ח ולדעת מרן יש לכתוב 'דמיתקריא' על השם השני, כש'לדעת ה'גט פשוט', כל זאת כאשר לא ברור איזה שם עיקרי, אבל בידוע, כותבים את השם העיקרי ומוסיפים 'זכול שיש לו' על השם השני. לדעת ה'פרח שושן' ולדעת מרן בכל מקרה כותבים 'דמיתקריא', גם אם לא יודעים איזה שם עיקרי.
2. מי שיש לו שני שמות, באחד הוא עולה לתורה והשני זה השם שקוראים – לדעת מרן שם העליה לתורה ושם החתימה הם השם הראשון והשם שקוראים לו יהיה השם השני ויוסיף 'דמתקרי'. אם שם העליה לתורה ושם החתימה שונים, יש ללכת אחרי השם העיקרי שקוראים לו רוב האנשים והשני יהיה טפל.
3. שמות קיצור וכינויים – לדעת הרמ"א מספיק לכתוב את שמו העיקרי ללא הכינוי, ולדעת בעל הגט פשוט יש לכתוב את שמו העיקרי ולהוסיף וכול שם שיש לו. אם בא לכתוב כינויים, אין לכותבם יחד עם השם המקורי, אלא לכתוב: המכונה או: דמתקרי-לזכר או: דמתקריא-לנקבה. כשהכינוי אינו בלשון הקודש, אלא בשפה אחרת יש לכתוב: המכונה וכדלהלן: דוב המכונה בערל, זהבה המכונה גאלדא.
4. שמות קיצור הנכללים בשם המקורי – אם השם שקוראים לו הוא שם הקיצור של השם המקורי, יש לקרוא בשם המקורי בלבד. אם השם החדש הוא שם חיבה חדש יש לכתוב גם את השם חיבה. היכן שלא ברור, כותבים את השם השני מספק.
5. שמות לוועזיים – אדם שיש לו שם עברי ושם לוועזי, אם שקולים הם, יש להקדים את שם הלידה, ואם משתמשים בשם הלוועזי יותר, יש להקדים את השם הלוועזי.
6. נשתקע שמו הראשון – במקרה שהשם המקורי נשתקע לגמרי ואין משתמשים בו כלל, אין להזכיר שם זה בכתובה, ואם כתב רק את השם הזה, יש לכתוב כתובה אחרת. אך יש פעמים שאף בנשתקע השם צריך להזכירם, כגון, כשניכר לכל שהשם השני אינו השם המקורי.
7. מתי יש לכתוב דמיתקרי ומתי יש לכתוב המכונה – כאשר השם השני הוא שם לעז והוא שם עצם העומד בפני עצמו, אין מחלוקת שאין לכתוב המכונה. כאשר השם השני הוא שם לעז, והוא כינוי שאינו שם עצם כגון: יהודה שקוראים לו ליאון, אז חלקו מרן והרמ"א, לדעת מרן כיון שהכינוי ליאון יוצא מהשם יהודה, יש לכתוב דמתקרי ליאון. לדעת הרמ"א כיון שזה כינוי ובלעז יש לכתוב המכונה.

כינוי שהוא בלשון הקודש ואינו שם עצם, כגון: אברהם המכונה אבן עזרא, לדעת
מרן יכתבו המכונה אבן עזרא, ולדעת הרמ"א כיון שהכינוי הוא בלשון הקודש, יש
לכתוב דמתקרי אבן עזרא.

מלחמה

ופתנה

